

УДК 792.072.3:070(477.54)

DOI 10.32461/2226-3209.1.2025.328007

Цитування:

Щукіна Ю. П. Всеукраїнське видання «Мистецька трибуна» (1930–1931): особливості критичного письма про театр. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 1. С. 403–408.

Щукіна Юлія Петрівна,

кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри театрознавства
Харківського національного університету
мистецтв імені І. П. Котляревського
<https://orcid.org/0000-0001-8329-6828>
kovalenko_752016@ukr.net

Shchukina Ju. (2025). All-Ukrainian "Mystetska Trybuna (Artistic Tribune)" Fortnightly (1930–1931): Special Features of Critiques About Theatre. National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal, 1, 403–408 [in Ukrainian].

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ВИДАННЯ «МИСТЕЦЬКА ТРИБУНА» (1930–1931): ОСОБЛИВОСТІ КРИТИЧНОГО ПИСЬМА ПРО ТЕАТР

Метою статті є охарактеризувати суспільну та естетичну платформу видання «Мистецька трибуна» та виявити основні структурні елементи його змісту, сталі жанри й пріоритетну тематику матеріалів на його шпальтах. **Методологія дослідження** включає системний, порівняльний методи, методи класифікації та контент-аналізу, а також процедуру рейтингування. **Наукова новизна.** У статті вперше фронтально проаналізовані всі матеріали видання республіканського значення «Мистецька трибуна»; виявлено місце театрального мистецтва на його сторінках; простежено динаміку змін у структурі номерів та виявлено рейтинговість тогочасних театрів серед робітників, елементи його змісту, сталі жанри й тематичні пріоритети матеріалів на його шпальтах. **Висновки.** «Мистецька трибуна» – орган Спілки робітників мистецтв («Робмис»), чим зумовлено антиестетську, ідеологічно загострену та виробничо-технологічну специфіку погляду його авторів на мистецтво, в першу чергу, театр (67% матеріалів). Найбільш популярними у журналі були: передова стаття; рубрики полеміки «Наша трибуна», кадри, літературна сторінка, хроніка, фейлетон. Жанр інтерв'ю представлений лише в першому номері. Видання висвітлювало вистави лише за творами сучасних радянських авторів, багато писало про участь бригад в засівній кампанії, про робітничо-селянський і самодіяльний театр. Рубрика «бібліографія» не знайшла відгуку в читачів. У той самий час розрослася рубрика «сигналу» (скандально-кримінальна хроніка театру). Попри упереджене ставлення головного редактора Д. Грудина до Л. Курбаса, кількість публікацій про «Березіль» перевершує кількість про будь-який інший колектив, що свідчить про об'єктивну активність цього театру в реконструктивних процесах доби. Майже однаковий з «Березолем» та Театром ім. І. Франка рейтинг публікацій про Одеський театр Революції та Перший драматичний театр ім. Т. Шевченка змушує уточнити уявлення про коло театрів-лідерів початку 1930-х.

Ключові слова: театральна аналітика, театральна критика, театрознавство, театральна культура України, «Мистецька трибуна», Дмитро Грудина, театр «Березіль».

Shchukina Juliia, Associate Professor, Head of the Department of Theatre Studies, Ivan Kotliarevskyi National University of Arts

All-Ukrainian "Mystetska Trybuna (Artistic Tribune)" Fortnightly (1930-1931): Special Features of Critiques About Theatre

The purpose of the article is to characterise the social and aesthetic platform of "Mystetska trybuna (Artistic Tribune)" fortnightly and to identify the main structural elements of its content, permanent genres and thematic priorities of the materials on its pages. **The research methodology** includes systems approach, comparative, classification and content analysis methods. **Academic novelty.** The article for the first time frontally analysed all the materials of republican "Mystetska trybuna" fortnightly; the place of theatrics on its pages was determined; the dynamics of changes in the structure of numbers is traced and the rating of theatres among workers, elements of its content, permanent genres and thematic priorities of materials on its pages were revealed. **Conclusions.** "Mystetska trybuna" was the official publication of the Trade Guild of Artworkers ("RobMys"); this explains the anti-aesthetic, ideologically sharpened and industrial and technological specificity of the views of its authors on art, primarily, theatre (65 percent of materials). The most popular in the magazine were: the leading article; the polemic column "Our Tribune"; cadres; the literary page; the chronicle, and the feuilleton. The genre of interview was presented only in the first issue. The publications covered only those performances, which was based on the works of contemporary Soviet authors; the magazine presented a lot about the participation of agri brigades in the sowing campaign, about the workers' and peasants' and amateur theatres. The

“Bibliography” section did not find a response from readers. At the same time, the “Signal” section (scandalous and criminal chronicle of the theatre) expanded. Despite the biased attitude of editor-in-chief D. Hrudyna to L. Kurbas, the number of publications about “Berezil” exceeds the number about any other theatre ensemble, which testifies to the objective activity of this theatre in the reconstructive processes of that time. Almost the same as about “Berezil” and Ivan Franko Theatre, the rating of publications about Odesa Theatre of Revolution and the First Drama Theatre (Taras Shevchenko Drama Theatre) makes us clarify the idea of the circle of the leading theatres of the early 1930s.

Keywords: theatre analytics, theatre criticism, theatre studies, theatre culture of Ukraine, “Artistic Tribune”, Dmytro Grudyna, “Berezil” theatre.

Актуальність теми дослідження. Історія театральної аналітики в періодичних виданнях України 1920–1940 років досліджена не повно і не системно. Окремі праці з цієї теми написані такими українськими театрознавцями як О. Клековкін, Ю. Полякова, С. Роса-Лаврентій, В. Собіянський, Ю. Коваленко (Щукіна). Серед різноманіття видань, що висвітлювали театральне життя УРСР у період «реконструктивної доби театру» (а це, насамперед, україномовні видання 1920-х «Барикади театру», «Нове мистецтво», «Радянське мистецтво», «Радянський театр», «Червоний шлях», «Культробітник», «Сільський театр», «Культфронт» і «Плуг», трохи пізніше – «Театральна декада», «Радянська музика», «Театр» а також десятки регіональних газет), нашу увагу привернув журнал «Мистецька трибуна», який виходив друком у столиці республіки протягом півтора років. Лобіювання виданням ідеї пролетаризації сценічного мистецтва як одного з інструментів «соціалістичного будівництва» відбило знаменні тенденції драматичного періоду в історії української культури. Про актуальність всебічного вивчення театального письма України цього періоду опосередковано свідчить і той факт, що в академічному виданні «Історія українського театру» [2] відсутній аналіз театральної критики цього періоду.

Аналіз досліджень і публікацій. Виданню «Мистецька трибуна» присвячено невелике гасло Н. Полянської в «ЕСУ» [7]. Матеріалом, що безпосередньо проаналізовано в цій статті, є всі публікації у № 1–33 журналу «Мистецька трибуна». Понятійно-методологічною основою аналізу стали такі академічні словникові видання, як «Театральна культура України: матеріали до історичного словника» за авторства О. Клековкіна, Ю. Бенгі, С. Кулінської [5], «Соціалістичний реалізм: словник» [4] та методичний посібник «Мистецтво: Методологія дослідження» [3] О. Клековкіна. Усвідомленню суспільно-політичного і мистецького контексту, у якому постало періодичне видання «Мистецька трибуна», посприяло опрацювання відповідних розділів таких видань з історії українського театру, як «Історія українського театру» [2] та «Український драматичний театр: Нариси історії. У 2 т.» (в останньому найбільш

повно відображено інфраструктуру театального життя УРСР, проте оціночно воно є дуже застарілим) [8]. Орієнтири і вподобання головного редактора «Мистецької трибуни» Дмитра Грудина дали змогу уточнити театрознавче дослідження Галини Ботунової [1].

Метою статті є охарактеризувати суспільну та естетичну платформу видання «Мистецька трибуна» та виявити основні структурні елементи його змісту, сталі жанри й пріоритетну тематику матеріалів на його шпальтах.

Виклад основного матеріалу. Авторка енциклопедичного гасла про «Мистецьку трибуну» зауважила, що ілюстрований журнал «виходив 1930–1931 раз на два тижні у Харкові як орган Всеукр. комітету робітників мистецтва» (Робмис – Ю. Щ.) [7]. Головним редактором журналу став директор Харківського муздраміну, актор і театральний критик Д. Грудина. Про його участь в подіях, що відбувалися за півроку до виходу першого числа «Мистецької трибуни», а саме у цькуванні Леся Курбаса і театру «Березиль» на театальному диспуті 1929 року, театрознавиця Г. Ботунова писала: «Прямим продовженням цього театального диспуту <...> став пленум художньо-політичної ради при Управлінні мистецтв НКО, який відбувся 7–8 вересня цього ж 1929 року. <...> Усе звелось до ще більш жорсткої критики “Березоля” і особисто Л. Курбаса. Директор Одеської держдрами С. Шраменко, вуспівці Іван Кулик, Яків Савченко, Д. Грудина <...> ніби змагаються між собою в намаганні якомога дошкульніше ужалити Л. Курбаса» [1, 167–168]. Однак у першому номері видання редакція вмістила інтерв’ю на предмет того, яким мусить бути новий журнал, з трьома учнями Леся Курбаса, і з ним самим.

Видання мало постійних авторів, серед яких сам Д. Грудина, Я. Кацанов, Л. Дмитрова. З ним співпрацювали журналісти, що спеціалізувалися на рецензіях, С. Гец, В. Морський, М. Евенлев та ін., проте планувалося, що основним авторським ресурсом «Мистецької трибуни» стануть представники «виробництва». Позиція Л. Курбаса по відношенню до керованого Д. Грудиною видання було буквально

засвідчено відсутністю у подальшому на його шпальтах матеріалів за підписом очільника театру «Березіль» і його провідних митців. У передовій статті першого номера журналу 1931 року, очевидно, сам Д. Грудина нарікав на інертність авторів від виробництва: «Зовсім не пишуть наші кваліфіковані режисери, артисти, педагоги, художники від театру... Дехто, правда, задекларував у першому числі „М. Т.“ „важливість“, „кончу потребу“, „велику користь“ нашого журналу... висловив декілька своїх міркувань... яким мусить бути „М. Т.“ та й по всьому... <...> невідомі нікому й причини такого ігнорування свого професійного органу кваліфікованими майстрами» [6, 2].

Прикметним є, що найбільшу кількість матеріалів у «Мистецькій трибуні» друкували на театральну тематику. Тоді як близька вісімдесяти матеріалів нарахували ми на тему музичного мистецтва (теоретичні, дискусійні статті, матеріали, присвячені діяльності Укрфілу та провідним музичним колективам, зокрема, капелі «Думка»).

Трохи менше статей (70) було присвячено кіно та фотосправі. Питанням образотворчого мистецтва на сторінках видання було відведено лише близька тридцяти публікацій (серед яких – дискусійні матеріали, огляди виставок і, в тому числі, інформація про закладання пам'ятників письменникам).

Про популярне серед широких верств робітників циркове мистецтво в УРСР та СРСР у «Мистецькій трибуні» було надруковано близько п'ятнадцяти матеріалів. Разом з тим, три з них були пов'язані з театром – березильці Б. Балабан і М. Крушельницький запровадили в столичному цирку перші українські номери.

Літературі в «Мистецькій трибуні» було присвячено всього сім публікацій. Таких, як статті театрознавиці, дружини Д. Грудина Людмили Дмитрової про М. Коцюбинського і Т. Шевченка – прикро безбарвні і заідеологізовані, як для авторки виданого в 1929 році одного з перших українських академічних театрознавчих видань «Підручна книга з історії всесвітнього театру» (з авторською присвятою Лесеві Курбасу). Проте одна з публікацій з питань літератури прикметна редакційною політикою 1930 року, із заголовком «Про нацменшини» вона базується на фольклорній експедиції К. Квітки до болгарської колонії біля Мелітополю.

Зовсім не в фокусі видання виявилось мистецтво танцю. У першому числі видання було вміщено роздуми практиків Державної української опери Г. Лерхе і М. Мономахова про танець в сучасному радянському мистецтві;

надалі в одному з номерів редакція привертала увагу до проблем молодих кадрів балету.

Буквально дві публікації у виданні стосувалися радіо.

Точний підрахунок кількості одиниць матеріалів різної тематики зробити неможливо, оскільки нерідко стаття належала до двох рубрик (до прикладу, музичне мистецтво і колонка сатири; театральне мистецтво і некролог; музичне або театральне мистецтво і проблеми підготовки мистецьких кадрів; театральне мистецтво як об'єкт дослідження і, водночас, театральна критика як інструмент дослідження). Разом з тим, кількість самих матеріалів встановити вдалося – 582 про театр і 282 на інші теми.

Редакція практикувала тематичні номери. Тенденційним є, що на обкладинці першого номеру «Мистецької трибуни», головним сюжетом якого стало святкування десятиріччя Київського театру імені І. Франка, було опубліковано фото Гната Юри в образі Малоштаня з флагманської для театру соцреалізму вистави «Диктатура». Серед тридцяти трьох номерів обсягом по 24 сторінки (деякі з них, щоправда, від літа 1930 виходили здвоєними, по 40 сторінок) були і присвячені темі шефства підприємств над театрами, художній самодіяльності, театру робітничої молоді, міжнародним жіночому дню і дню робітничого театру, оперним театрам республіки і проєкту театру масової дії. Темою останнього номеру «Мистецької трибуни» у червні 1930 року стали кадровий дефіцит у сфері мистецтва та вимоги до підготовки нових кадрів.

Н. Полянська виокремлювала серед основних рубрик: ««Наша трибуна», «Засівне», «Літературна сторінка»» [7]. Типовими, на її думку, були матеріали в жанрі рецензій «на художні виставки та кінофільми» [7].

Крім них, основними рубриками журналу були такі: передова стаття на суспільно-політичні теми, із загальних питань мистецтва «у світлі рішень» ЦК партії, стенограми виступів посадовців. Загалом у виданні понад 90 подібних матеріалів, 35 з яких стосуються безпосередньо театру.

Освіті в муздрамінах та питанню кадрів у журналі було присвячено 40 публікацій.

Участь театрів у засівних кампаніях 1930 і 1931 років відобразили 18 матеріалів.

Тривожним симптомом часу стала рубрика, яку, перефразовуючи назву однієї з публікацій, можна було б назвати «На чорну дошку» (в значенні дошки догани). Близька 50 публікацій в цій рубриці оперативно і в дуже

різкій формі відгукувалися на порушення стандартів «соціалістичної поведінки» у конкретних працівників театрів та видовищних установ. У цій рубриці виступали не фахові рецензенти, а представники виробництв та робкори. О. Клековкін писав про тогочасне явище рецбригад, «до участі в яких вербували здебільшого малоосвічених робітників, з яких намагалися виховати армію театральних робкорів, адже вважалося, що театральне робкорівство «мусить розвинутися в справжню пролетарську критику»» [4, 72]. Достатньо регулярно у журналі друкували фейлетони і карикатури (8).

Майже в кожному номері було вміщено рубрику хроніка.

Рецензії на вистави не були основним жанром цього радянського видання. Для робітників тему театру намагалися подавати більш укрупнено – статті до ювілеїв театрів (Театр імені І. Франка, Театр імені М. Заньковецької), огляди театального сезону в окремо взятому колективі, огляди гастрольних виступів театрів СРСР на сценах України (зокрема, Бакінського робітничого театру, 1-го державного Білоруського театру, Кутаїського театру імені К. Марджанішвілі та Тбіліського театру імені Ш. Руставелі, московських Театру імені Вс. Мейєрхольда в Харкові, Державного єврейського театру в Харкові та Одесі) – всього 17 таких оглядів. При цьому, загалом було надруковано 15 матеріалів про театр в інших республіках: Грузії, Вірменії, Білорусі і – найбільше – Росії, зокрема щодо постановок «Диктатури» в Москві та Мінську. Матеріал про український театр «Жовтень» в Ленінграді було вміщено в № 5 від 1930 року, а вже 14 листопада 1931 року засновник цього театру і автор статті Дмитро Ровінський був заарештований.

Особливістю «Мистецької трибуни» було дуже дозоване і тенденційне (у фокусі – робітничі театри), але висвітлення сценічного мистецтва закордоном: Фольксбюне і Берлінського пролетарського театру на чолі з Е. Піскатором, Берлінського театру молодого актора, який гастролював у Харкові, фото з вистави Цюрихського робітничого театру.

На відміну від двох інших родів літератури, питання драматургії стали однією з провідних рубрик журналу. Та тенденційність викладу розвитку драматургії видно неозброєним оком. Прізвище М. Куліша у «Мистецькій трибуні» було надруковано лише в контексті його доповіді на конференції та як автора п'єс «Народний Малахій» і «97», до яких звертався театр «Березіль». Драматургія

І. Кочерги («Алмазне жорно») кваліфікувалася редакцією як історично беззмістовна. Проте драматург Я. Мамонтов (він до того ж був професором муздраміну, який очолював головний редактор «Мистецької трибуни») фактично окупував рубрику драматургії. Крім низки повідомлень про видання ним монографії, присвяченої І. Тобілевичу, про його роботу в драматургічній лабораторії при муздраміні, видання подало стенограму його виступу з приводу реформи оперного театру. Крім того, «Мистецька трибуна» інформувала про написання п'єси «Кадри» І. Микитенком; згадувала таких авторів, як М. Ірчан, В. Муринєць, (?) Матвій, (?) Сибіряк; подавала інформацію про дозвіл п'єс Головреперткомом, моніторила брак перекладів драматичних творів, зафіксувала факт проведення всеукраїнської конференції драматургів (всього 17 матеріалів).

У добірці статей нами було виявлено наголос на корпоративне і ремісниче осягнення специфіки театального мистецтва. Низка публікацій відповідає рубриці «архітектура театру». Так, вже у № 2 видання було вміщено два фото театру «Березіль» (партеру і верхнього фое) після ремонту. При цьому, про мистецькі виміри діяльності цього театру не йтиметься аж до № 12–13, в яких вийде перша повноцінна у «Мистецькій трибуні» рецензія на виставу «Березолю». Видання знайомило своїх читачів з перебігом будівництва столичного Червонозаводського театру; з будівництвом нових театрів за новим словом техніки у Ромнах та в Гумані (нині -- Умань); проєктом Всесоюзного Палацу мистецтв; з роботами переможців міжнародного конкурсу і планами будівництва в Харкові нового театру масової дії (цьому ж амбітному архітектурному проєкту, із оглядною залогою, розрахованою на 4000 глядачів і сценою на 1000 акторів та статистів, було присвячено у журналі ще одну статтю). Фактично у цій пильній увазі до будівлі театру та її сучасної оснащеності відчувається урбаністична оптика висвітлення театального мистецтва на сторінках «Мистецької трибуни».

До кола уваги редакційної колегії потрапили питання технологій театру і службових компетенцій його працівників не творчих спеціальностей, зокрема, директорів, адміністраторів. У «Мистецькій трибуні» вийшли статті про шкідливість театального пилу і про увагу до охорони праці робітників театру; про винаходи у «теаелектроосвітленні» В. Солодовникова в Луганському міському театрі та (?) Дехтяренка в театрі імені І. Франка

(останній сконструював за допомогою комбінації лінз і дзеркал прожектор, що заміняє три).

Рубрика «Бібліографія» постала лише в чотирьох номерах «Мистецької трибуни». Прикметно, що редакція інформувала робітників лише про нові видання у сфері театального мистецтва. Започаткована в середині першого року рубрика «Літературна сторінка робмисівця» була так само орієнтована на театр – у ній друкувалися частини монографії П. Грудини, сатиричні огляди авторства бригади «березильців» на гастролі в Донецькій області, «спогади за 50 років одного зі старих театральних діячів» М. Рудзевича, рефлексії у прозі акторів робітничо-селянських театрів.

Принагідно актуальною ставала для редакційної політики рубрика некрологу. Всього їх було вміщено шість. Три некрологи сповіщали про відхід митців образотворчого мистецтва – В. Арндта, К. Бульдїна, І. Репїна. Один – знакової постаті в музичному світі Харкова – І. Слатїна. Два – митців сцени (актору театру «Шахтарка Донбаса» М. Чужбінова та солістки Державної української опери К. Коп'йової).

У процесі аналізу матеріалів встановлено, що діяльність кількох театрів України висвітлювали в «Мистецькій трибуні» набагато частіше, ніж в інших: Державного театру «Березиль» (20), Київського театру імені І. Франка і Одеського державного драматичного театру (театру Революції) (14), Першого драматичного театру імені Т. Шевченка (Дніпропетровське) (14), Державної української опери (13).

Значно поступалися їм в рейтингу, проте займали достатньо амбітні позиції в робітничому середовищі харківські Державний єврейський театр (8) (інші єврейські театри в Україні – 5) і Червонозаводський театр (8), Театр імені М. Заньковецької (8), Вседонбаський державний драматичний театр, Державний одеський оперний театр і Театр «Шахтьорка Донбаса», Державна українська музична комедія (Харків), Київський оперний театр (7), Сталінський театр імені Артема, Театр імені Е. Блакитного, Державна робітничка опера (6). П'ять публікацій вийшло про театри санкультури (Харкова, Дніпропетровського, Одеси та ін.). Театри робітничої молоді (ТРОМи) Києва, Одеси, Херсона, Миколаєва, Запоріжжя, Сталіно були висвітлені по одній публікації, тоді як державний ТРОМ у Харкові – у трьох (разом – 9).

Крім єврейського театру, іншонаціональні театри в Україні висвітлювали в такій пропорції: російські театри (Одеса, Проскурів, Київ, Сталіно,

Дніпропетровське, разом 14 публікацій) – радше інформаційно, ніж аналітично. Київський Польський пролетарський театр був представлений однією, але повноцінною публікацією.

Помітну увагу видання виявляло до проблеми виховання маленького глядача – про театри для дітей України вийшло 11 публікацій. Три інформації (в рубриці хроніки) привертали увагу до Українського педагогічного театру для дітей «Піонер».

Такий тогочасний театральний феномен як державні пересувні робітничо-селянські театри автори матеріалів для словника «Театральна культура України» відфіксували від 1926 року (за публікацією Л.Предславича): «Пересувний робітничо-селянський театр <...> провадить працю під безпосереднім керівництвом Політосвіти і доглядом сельметодсекції кабінету Політосвітчика. Театр не обмежується тільки постановочною роботою <...>. Подаючи організаційні інструкції через бесіди та практичну роботу місцевим драмгурткам, робсельтеатр щільніше знизуватиме їх роботу зі загальною роботою політосвітніх органів» [5, т. 2, 407-408]. «Мистецька трибуна» висвітлювала їх діяльність регулярно: пересувний селянський театр «Червоний шлях» (дві публікації), робітничо-селянські театри імені М. Коцюбинського (3), Сумський пересувний театр, Херсонський і Криворізький робітничо-селянські театри, полтавський пересувний театр сатири «Червоний перець» (1) та ін.

Невелику кількість публікацій присвячено народним, самодіяльним театрам, серед яких дві – Кагарлицькому театру ковгоспівської молоді, а також огляди театрів цього типу.

У цей самий час унікальний «Театр читця» був згаданий у «Мистецькій трибуні» лише один раз. Всеукраїнський Показовий театр ляльок у Харкові з'явився на сторінках видання лише двічі.

Рейтингом у робітничого читача і своєрідною рекламою прогресивних, на думку редакції видання, театрів були друковані в них афіші. Найчастіше – із зазначенням повного складу та репертуару, рідше – присвячені новій виставі, з інформацією про постановочну групу, або – такі, що привертали увагу до гастролей театральних колективів у різних містах. Особливу цінність для сучасного дослідника представляють «плян» роботи театрів на 1930–1931 рік по об'єднаннях та перелік театрів та інших видовищних організацій, що входили до теа-трестів. Зазначимо, що у виданні «Театральна культура України...» чітко фіксується входження поняття Театральний трест до професійного обігу (1930) [5, 478–479], тож вміщена в «Мистецькій трибуні» інформація своєчасно давала робітникам довідку, які театри та інші видовищні організації об'єднували Харківський,

Київський, Лівобережний, Правобережний та Всеукраїнський трести.

Публікація рекламних афіш мала системний характер, проте кількість їх на початку і наприкінці кожного номера коливалася від однієї-двох до чотирьох і більше. Так, всього у 33 номерах «Мистецької трибуни» було надруковано 67 театральних афіш (крім того, афіші анонсували вихід у прокат фільмів). Найбільше реклами подавали про столичні театри: Державна українська музкомедія (відкрилася за 4 місяці до першого числа журналу – 6 афіш) «Березіль», Державний єврейський театр – по 4 афіші, Харківський Червонозаводський театр, Театр імені М. Заньковецької, Харківська робітничка опера – по три афіші.

Наукова новизна. У статті вперше фронтально проаналізовані всі матеріали видання республіканського значення «Мистецька трибуна»; виявлено місце театального мистецтва на його сторінках; простежено динаміку змін у структурі номерів та виявлено рейтинговість тогочасних театрів серед робітничого читача.

Висновки. «Мистецька трибуна» – орган Спілки робітників мистецтв («Робмис»), чим зумовлено антиестетську, ідеологічно загострену та виробничо-технологічну специфіку погляду його авторів на мистецтво, в першу чергу, театр (67% публікацій). Найбільш популярними жанрами в журналі виявилися: передова стаття; рубрики «Наша трибуна» (полеміка), «кадри», літературна сторінка робітника мистецтв; хроніка; фейлетон. Жанр інтерв'ю представлений лише в першому номері. Фахові рецензії межують на сторінках видання з відгуками бригад робітничих кореспондентів. Видання висвітлювало вистави лише за творами сучасних радянських авторів, багато писало про участь бригад у засівній кампанії, про шефство підприємств над театрами, про робітничо-селянський і самодіяльний театр. Рубрика «Бібліографія», що була наявною в перших номерах «Мистецької трибуни», не знайшла відгуку в читачів. Водночас розрослася рубрика «на чорну дошку» (посутньо, скандально-кримінальна хроніка театру, естради, цирку, музики). Найпоширенішим ілюстративним матеріалом до публікацій у 1930 році були фото макетів та сценографії. В останніх номерах видання прослідковується занепад специфіки «багатоілюстрованого видання» і засилля політичних передовиць (у № 12 1931 року їх аж чотири). Аналіз матеріалів «Мистецької трибуни» виявив і несподівані висновки. Попри упереджене ставлення Д. Грудини до Л. Курбаса і його театру, кількість публікацій про «Березиль» перевершує кількість матеріалів про будь-який інший

колектив, що свідчить про об'єктивну активність цього театру в реконструктивних процесах доби. Майже однаковий з «Березолем» і Театром імені І. Франка рейтинг публікацій про Одеський театр Революції та Перший драматичний театр імені Т. Шевченка змушує уточнити уявлення про коло театрів-лідерів початку 1930-х. Російським драматичним театрам у виданні приділяли кількісно і якісно менше уваги, ніж українським і навіть єврейським.

Література

1. Ботунова Г. «Березиль» у центрі театального диспуту 1929 року. Життя і творчість Леся Курбаса / упоряд., наук. ред. Богдан Козак. Львів ; Київ ; Харків : Літопис, 2012. Стор. 327–342.
2. Історія українського театру : у 3 т. / за ред. Г. Скрипник, ІМФЕ імені М.Т. Рильського. Т. 2. 2009. 869 с.
3. Клековкін О. Мистецтво: методологія дослідження : метод. посіб. ІПСМ НАМУ. Київ : Фенікс. 2017. 144 с.
4. Клековкін О. Соціалістичний реалізм : словник. Київ : Арт-економі, 2021. 160 с.
5. Клековкін О., Бентя Ю, Кулінська С. Театральна культура України : матеріали до історичного словника. У 2 т. Київ : ІПСМ НАМ України, 2023.
6. Ми почали... давайте далі. *Мистецька трибуна*. 1931. № 1. С. 3–5.
7. Полянська Н. І. Мистецька трибуна. Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. URL: <https://esu.com.ua/article-64676> (дата звернення: 05.01.2025).
8. Український драматичний театр: Нариси історії: У 2 т. Том 2. Київ : Наукова думка. 1959. 520 с.

References

1. Botunova, H. (2012). "Berezil" at the Centre of the Theatrical Dispute of 1929. Life and Work of Les Kurbas. Lviv – Kyiv – Kharkiv [in Ukrainian].
2. Skrypnyk, H. (Ed.) (2009). The History of Ukrainian Theatre: in 3 vols. Vol.2. Kyiv [in Ukrainian].
3. Klekovkin, O. (2017). Arts: Research Methodology. Methodological Guide. Kyiv [in Ukrainian].
4. Klekovkin, O. (2021). Socialist Realism. Dictionary. Kyiv [in Ukrainian].
5. Klekovkin, O., Bentia, Yu., & Kulinska, S. (2023). Theatrical Culture of Ukraine. Materials for the Historical Dictionary. Kyiv [in Ukrainian].
6. We started... Come on continue. (1931). *Mystetska trybuna*, 1, 4–6 [in Ukrainian].
7. Polianska, N. I. (2018). Artistic Tribune. Encyclopedia of Modern Ukraine. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-64676> [in Ukrainian].
8. Boboshko, Yu., Yosypenko, M., & Nesterovskiy, P. (Eds.) (1959). Ukrainian Drama Theatre: Essays on History: in 2 vols. Vol. 2. Kyiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.01.2025
Отримано після доопрацювання 12.02.2025
Прийнято до друку 20.02.2025